

Työtaistelutilasto 2011

Elinkeinoelämän keskusliitto

Työtaistelutilasto

2011

Sisältö

Esipuhe 3

EK:n jäsenyrityksissä 187 työtaistelua vuonna 2011 4

Lakoista lähes 90 prosenttia laittomia 5

Työtaisteluita eniten teollisuudessa 6

Useimmat työtaistelut liittyivät työehtosopimusneuvotteluihin 7

Työtaisteluista aiheutui suuria menetyksiä 8

Suomi on lakkoherkkä maa 9

Suomessa enemmän laittomia lakkoja kuin kilpailijamaissa 11

Esipuhe

Työrauha on keskeinen yritysten kilpailukykyä turvaava tekijä. Kansainvälisessä ja verkottuneessa taloudessa yritystoiminnan jatkuvuus, ennustettavuus ja luotettavuus ovat asiakassuhteiden kannalta entistä tärkeämpiä. Työrauhahäiriöt aiheuttavat yrityksille, yhteiskunnalle ja kansalaisille haittaa, vahinkoa ja taloudellisia menetyksiä.

EK:n tavoitteena on edistää työmarkkinoiden vakautta ja välttää työrauhahäiriöitä. Tämä edellyttää työmarkkinajärjestöiltä jatkuvaa neuvottelukulttuurin parantamista. Myös vanhentunut lainsäädäntö kaipaa päivitystä, jotta erityisesti laittomat lakot vältetään. Tämä julkaisu osoittaa jälleen kerran, että työmarkkinamme verrattuna kilpailijamaihin eivät ole riittävän vakaat. Vuoden 2011 aikana toimeenpannuista lakoista peräti 90 % oli laittomia.

Elinkeinoelämän keskusliitto EK ja sen edeltäjäjärjestöt ovat tilastoineet työtaisteluita kattavasti jo 1970-luvun alusta lähtien. EK:n työtaistelutilaston tiedot on kerätty jäsenyritysten työnantajaliitoilleen ilmoittamista tiedoista. EK:n työtaistelutilasto toimii myös aineistona maan viralliselle työtaistelutilastolle, jonka laatii Tilastokeskus.

Tämä julkaisu sisältää tietoja vuonna 2011 toteutuneista työtaisteluista EK:n jäsenyrityksissä. Lisäksi julkaisussa on tietoja työtaisteluiden kehityksestä Suomessa viime vuosikymmeninä sekä kansainvälisiä vertailutietoja.

Helsingissä helmikuussa 2012

Elinkeinoelämän keskusliitto EK
Työmarkkinat

EK:n jäsenyrityksissä 187 työtaistelua vuonna 2011

EK:n jäsenyrityksissä toimeenpantiin vuonna 2011 yhteensä 187 työtaistelua. Niissä menetettiin yli 127 000 työpäivää. Työtaisteluihin osallistui lähes 60 000 työntekijää.

Suurin osa työtaisteluista oli lakkoja. Niitä oli kaikista työtaistelutoimenpiteistä kolme neljäsosaa eli 75 prosenttia. Muut työtaistelutoimenpiteet olivat pääosin lakonuhkia ja ylityökieltoja. Lisäksi oli muutamia saartoja ja työn jarrutuksia.

Työtaisteluista kaikki olivat työntekijäpuolen järjestämiä. Työnantajapuolen järjestämiä työsulku-uhkia oli vuonna 2011 vain yksi.

Vuoden 2011 aikana työtaisteluita oli jokseenkin yhtä paljon kaikilla vuosineljänneksillä, paitsi kolmannella, jolloin niitä oli selvästi vähemmän.

Työtaisteluiden määrä oli vuonna 2011 vain hieman pienempi kuin edellisenä vuonna. Sen sijaan työtaisteluissa menetettyjen työpäivien ja työtaisteluihin osallistuneiden työntekijöiden määrä oli selvästi pienempi kuin edellisenä vuonna. Toisaalta vuonna 2010 oli tavallista enemmän työtaisteluita.

Työtaistelut EK:n jäsenyrityksissä vuosina 2010 ja 2011

	Työtaisteluiden lukumäärä		Osallistuneet henkilöt		Menetetty työpäivät	
	2010	2011	2010	2011	2010	2011
Vuosineljännes						
1.	51	60	15 958	11 816	69464	18 277
2.	76	62	105 302	14 067	183 116	57 636
3.	16	16	1 285	7 573	1 537	5 275
4.	63	49	14 553	24 372	51 245	46 431
Koko vuosi	206	187	137 098	58 828	305 362	127 619

Lähde: Elinkeinoelämän keskusliitto

Mitä ovat työtaistelut?

Työtaistelulla tarkoitetaan työn väliaikaista tahallista keskeyttämistä, työstä kieltäytymistä, sen hidastamista tai muuta painostuskeinoa jonkin päämäärän saavuttamiseksi joko työntekijäpuolen tai työnantajapuolen taholta. Jotta kyse on työtaistelusta, on toimenpiteen oltava luonteeltaan joukkotoimenpide.

EK:n työtaistelutilaston sisältämät työtaistelut jaotellaan seuraaviin ryhmiin:

- **Lakko**, jolla tarkoitetaan työstä kieltäytymistä.
- **Saarto**, jolla tarkoitetaan työntekijöiden pidättäytymistä työsopimusten solmimisesta määrätyn työnantajan kanssa.
- **Jarrutus**, joka on työn tarkoituksellista hidastamista tai sen häiritsemistä.
- **Ylityökielto**, jossa noudatetaan vain säännöllistä työaika ja kieltäydytään kollektiivisesti yli- ja/tai lisätyön tekemisestä.
- **Boikotti**, jolla tarkoitetaan työntekijöiden kieltäytymistä käyttää työssään esimerkiksi määrätyn alihankkijan tai toisen yrityksen toimittamia tarvikkeita tai palveluja. Boikotista on kysymys myös silloin, kun työntekijät julistavat jonkin yrityksen tuotteet tai palvelut ostokieltoon.
- **Työsulku**, joka on työnantajan toimeenpanema este työntekijöille. Sulkua edeltää yleensä työntekijöiden toimeenpanema työtaistelu.

Myös uhkaus toimeenpanna työtaistelu tai kieltäytyminen yhteistoiminnasta voi muodostaa työtaistelutoimenpiteen.

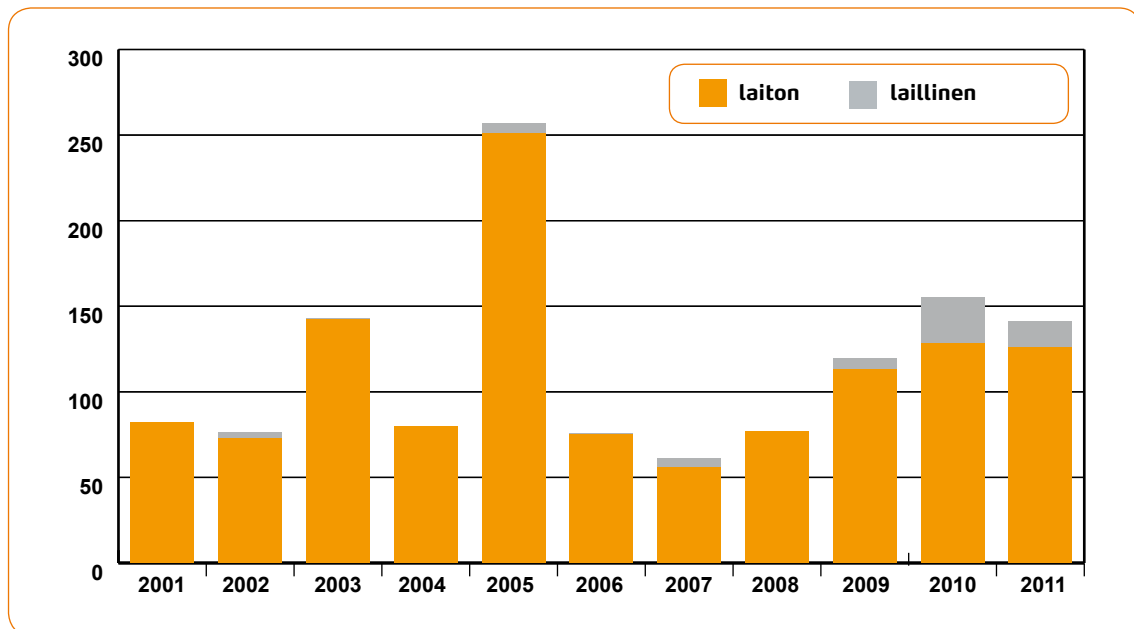
Lakoista lähes 90 prosenttia laittomia

Työtaistelusta pääosa eli 141 työtaistelua oli lakkoja. Näistä 126 eli lähes 90 prosenttia oli laittomia.

Laittomien lakkojen osuus kaikista lakoista on viimeisen kymmenen vuoden välillä vaihdellut 80 ja 100 prosentin välillä.

Työtaistelut ovat yleensä laittomia tilanteissa, joissa työtaistelulla rikotaan voimassa olevan työehtosopimuksen työrauhavelvoitetta tai joissa ei noudateta lain edellyttämää ennakoilmoitusaikaa. Työtaistelu on laitton, jos se on työehtosopimuslain tai työriitojen sovittelulain vastainen.

Lakkojen määrä EK:n aloilla ja niiden laillisuus yritysten ilmoituksen mukaan

Lähde: Elinkeinoelämän keskusliitto

Työtaisteluita eniten teollisuudessa

Työtaisteluita yli puolet eli 58 prosenttia oli teollisuudessa. Kuljetuksen ja liikenteen aloilla työtaisteluita oli 13 prosenttia ja muilla palvelualoilla 25 prosenttia.

Teollisuuden osuus menetetyistä työtunneista oli tätäkin suurempi eli 73 prosenttia. Työtaisteluihin osallistuneista henkilöistä teollisuuden osuus oli 64 prosenttia.

Vuonna 2011 järjestettiin useita vakavia työtaisteluita. Merkittävimmit näistä olivat paperiteollisuudessa ja teknologiateollisuuden sopimusaloilla.

Huhti-toukokuun vaihteessa Ammattiliitto Pro järjesti useita paperiteollisuuden toimihenkilöitä koskeneita laittomia ja laillisia lakkoja samaan aikaan kun käytiin alan palkka- ja työehtoneuvotteluja.

Syksyllä vakavimmat työtaistelut koettiin Teknologiateollisuus ry:n sopimusaloilla, kun Metallityöväen Liitto, Sähköalojen ammattiliitto ja Ammattiliitto Pro sekä myöhemmin myös Ylemmät toimihenkilöt YTN toteuttivat usean päivän lakot. Myös nämä työtaistelut liittyivät käynnissä olleisiin työehtosopimusneuvotteluihin.

Teknologiateollisuus ry:n sopimusaloista myös tietotekniikan palvelualalla toteutettiin syksyllä muutama yritykseen kohdennettu lakko.

Myös finanssialalla ja ICT-alalla oli ulosmarsseja, joista aiheutui merkittäviä taloudellisia vahinkoja.

Työtaistelut EK:n jäsenyrityksissä vuosina 2010 ja 2011

Toimiala	Työtaistelut		Osallistuneet henkilöt		Menetetyt työtunnit	
	Lukumäärä	Osuus	Lukumäärä	Osuus	Lukumäärä	Osuus
Teollisuus	109	58 %	37 871	64 %	749 502	73 %
Rakentaminen	7	4 %	680	1 %	2 000	0 %
Kuljetus ja liikenne	24	13 %	4 299	7 %	16 276	2 %
Palvelut	47	25 %	15 978	27 %	253 170	25 %
Yhteensä	187	100 %	58 828	100 %	1 020 948	100 %

Lähde: Elinkeinoelämän keskusliitto

Useimmat työtaistelut liittyivät työehtosopimusneuvotteluihin

Yleisin syy työtaisteluille oli alan työehtosopimusneuvottelut. Tämä oli syynä runsaaseen kolmannekseen (36 %) työtaisteluista. Toiseksi yleisin syy oli työvoiman vähentäminen tai vähentämisen uhka (22 %). Muita yleisiä syitä olivat työnjohdolliseen menettelyyn tai työn järjestelyihin liittyvät erimielisyydet sekä palkkavaatimukset tai palkkaerimielisyydet.

Viime vuosina yleisimpiä syitä työtaisteluille ovat olleet työvoiman vähentämiseen liittyvät syyt sekä työehtosopimusneuvotteluista johtuvat syyt.

Työtaisteluiden lukumäärä EK:n jäsenyrityksissä ilmoitetun syyn mukaan 2009–2011

Työtaistelujen syy	2009		2010		2011	
	Työtaistelujen lukumäärä	Osuus	Työtaistelujen lukumäärä	Osuus	Työtaistelujen lukumäärä	Osuus
Palkkavaatimus tai muu palkkaerimielisyys	9	5 %	25	12 %	17	9 %
Työvoiman vähennys tai sen uhka	92	53 %	35	17 %	41	22 %
Työnjohdollinen menettely, työn järjestelyt	25	15 %	38	18 %	24	13 %
Työolosuhteet, työsuojelu	3	2 %	2	1 %	2	1 %
Muu sisäinen syy	8	5 %	14	7 %	10	5 %
Alan työehtosopimus	20	12 %	66	32 %	68	36 %
Tukitoimenpide	8	5 %	10	5 %	15	8 %
Muu ulkopuolinen syy	5	3 %	12	6 %	7	4 %
Syytä ei ilmoitettu/ei tiedossa	2	1 %	4	2 %	3	2 %
Yhteensä	172	100 %	206	100 %	187	100 %

Lähde: Elinkeinoelämän keskusliitto

Työtaistelusta aiheutui suuria menetyksiä

Työtaistelusta aiheutuneet työpäivien menetykset – noin 127 000 työpäivää – olivat suhteellisen suuret. Viimeisen 20 vuoden aikana enemmän työpäiviä on menetetty työtaisteluissa vain vuosina 2000, 2005 ja 2010. Eniten työpäivämennyksiä aiheutui paperiteollisuuden ja teknologiateollisuuden lakoista.

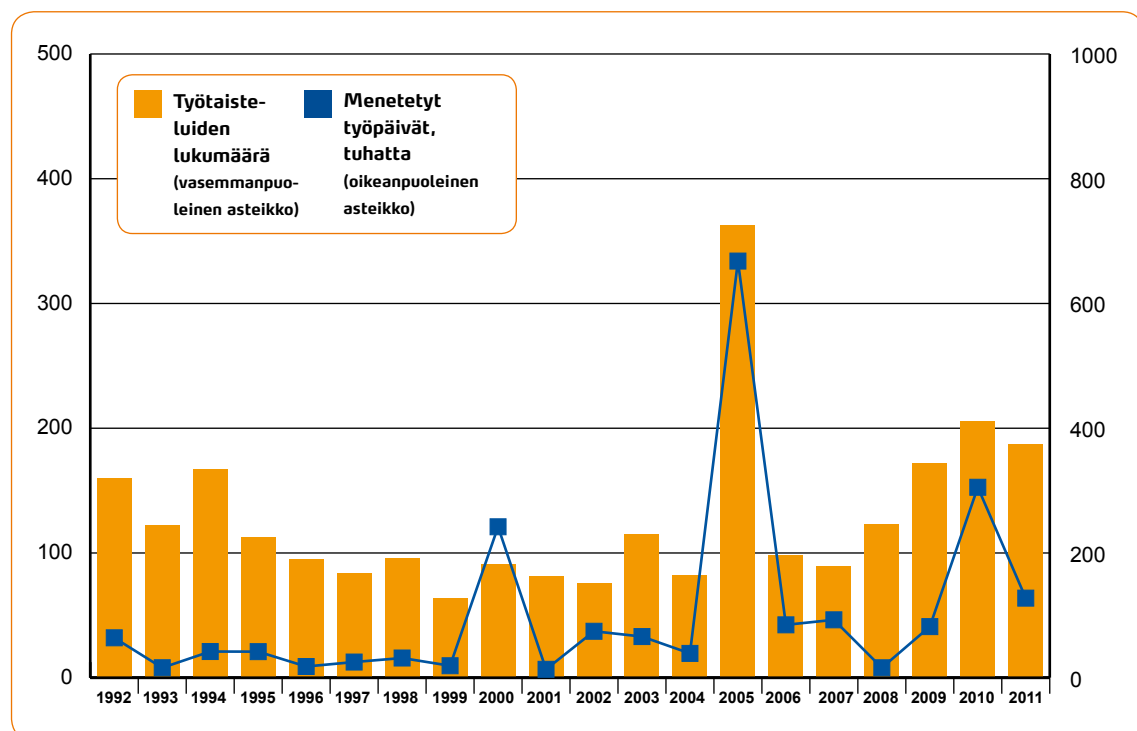
EK:n työtaistelutilastossa on selvitetty myös sitä, millaisia vahinkoja ja seurauksia työtaisteluista on yrityksissä aiheutunut. Useissa yrityksissä työtaisteluiden takia on jouduttu uusiin työjärjestelyihin kuten tehtävien ja työvuorojen uudelleen järjestämiseen. Useissa tapauksissa työtaistelujen takia on myös peruuntunut kaupoja ja tilauksia.

Työtaisteluiden vahingolliset seuraukset vaikuttivat yrityksissä muutamasta viikosta jopa yhteen vuoteen saakka. Tulojen menetyksiä ja muita kielteisiä seurauksia aiheutui yritysten yhteistyökumppaneille, asiakkaille ja muille sidosryhmille sekä joissain tapauksissa jopa koko yhteiskunnalle.

Työtaisteluiden ja niiden uhkien selvittäminen on nähty tarpeelliseksi, koska yritysten keskinäinen riippuvuus ja verkottuminen, yritysten kansainväliset riippuvuudet, tietoverkkojen laajamittainen käyttö ja monet muut yritysten toimintaan vaikuttavat tekijät ovat tehneet yritykset ja koko yhteiskunnan entistä haavoittuvimmiksi erilaisille työrauhahäiriöille. Käytännössä nähdään, että jo työtaistelu-uhka voi aiheuttaa nykyisin suurta haittaa yrityksille ja yksityisille ihmisille.

EK:n työtaistelutilastossa on selvitetty myös sitä, millaisiin ratkaisuihin tai lopputuloksiin työtaistelut ovat päättyneet. Valtaosassa työtaisteluita työnantaja ei suostunut työtaistelun yhteydessä esitettyihin vaatimuksiin. Vain muutamissa tapauksissa työnantaja ilmoitti taipuneensa vastapuolen vaatimuksiin tai lopputulos oli katsottavissa kompromissiksi.

Työtaistelujen määrä ja työaikamenetykset

Suomi on lakkoherkkä maa

Suomi on kansainvälisesti verrattuna varsin lakkoherkkä maa. EU:n tilastoviraston Eurostatin mukaan Suomessa menetettiin työtaisteluisia vuosina 2000–2008 kuudenneksi eniten työpäiviä suhteutettuna palkansaajien määrään¹. Vertailussa mukana olleista 19 EU-maasta Espanjassa, Ranskassa, Tanskassa, Italiassa ja Belgiassa menetettiin työpäiviä enemmän kuin Suomessa.

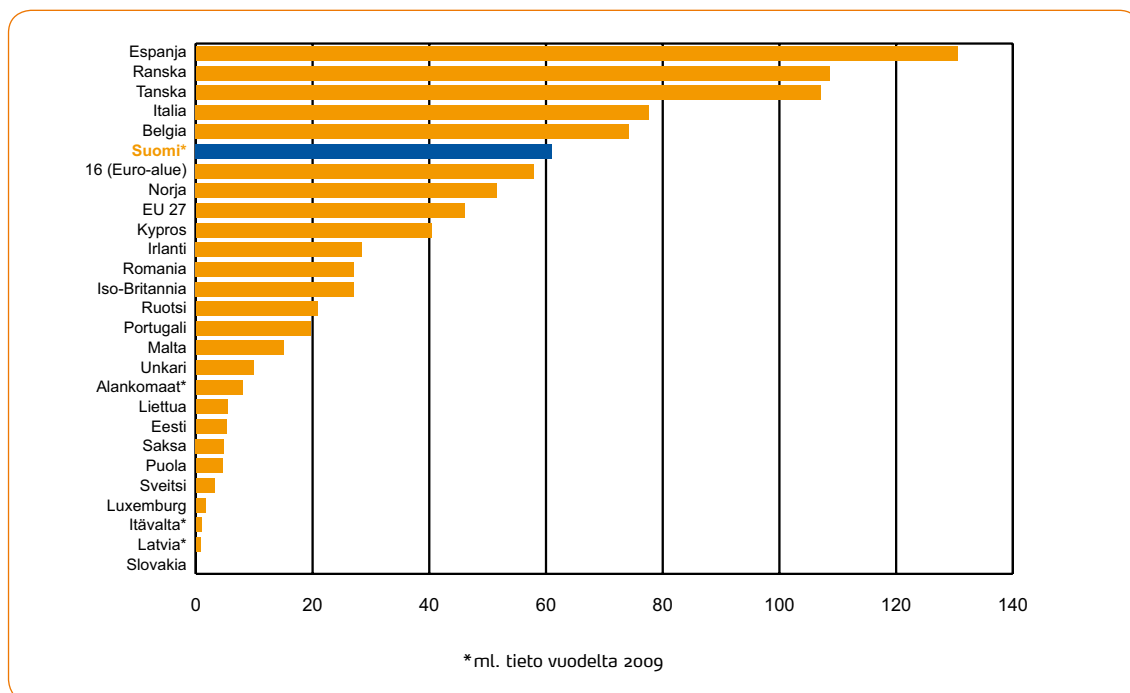
EU-maista on työtaisteluisia menetetty vähiten työpäiviä Slovakiassa. Myös esimerkiksi Saksassa ja Ruotsissa työtaisteluita ja lakkoja on huomattavasti vähemmän kuin Suomessa.

Suomen tavoin myös niin Saksan kuin Ruotsin lainsäädännön mukaan työehtosopimusten ollessa voimassa vallitsee työrauha. Tällöin siis

työtaistelutoimenpiteet ovat lähtökohtaisesti kiellettyjä. Kuitenkin Saksassa ja Ruotsissa lain edellyttämää työrauhaa kunnioitetaan enemmän kuin Suomessa. Yhtenä syynä tähän saattaa olla, että työrauhavelvollisuus ulottuu Saksassa ja Ruotsissa ammattiliittojen lisäksi myös yksittäisiin työntekijöihin toisin kuin Suomessa.

Kansainvälisten työtaisteluvierailujen osalta on huomattava, että vertailutiedoissa ovat pääosin mukana sekä yksityisen että julkisen sektorin työtaistelut. Esimerkiksi Tanskassa oli vuonna 2008 mittavia julkisen sektorin työtaisteluita, jotka vaikuttavat edelleen Tanskan sijoittautumiseen työtaisteluvierailuissa. Suomessa julkisen sektorin osuus työtaisteluista ei ole ollut viime vuosina merkittävä.

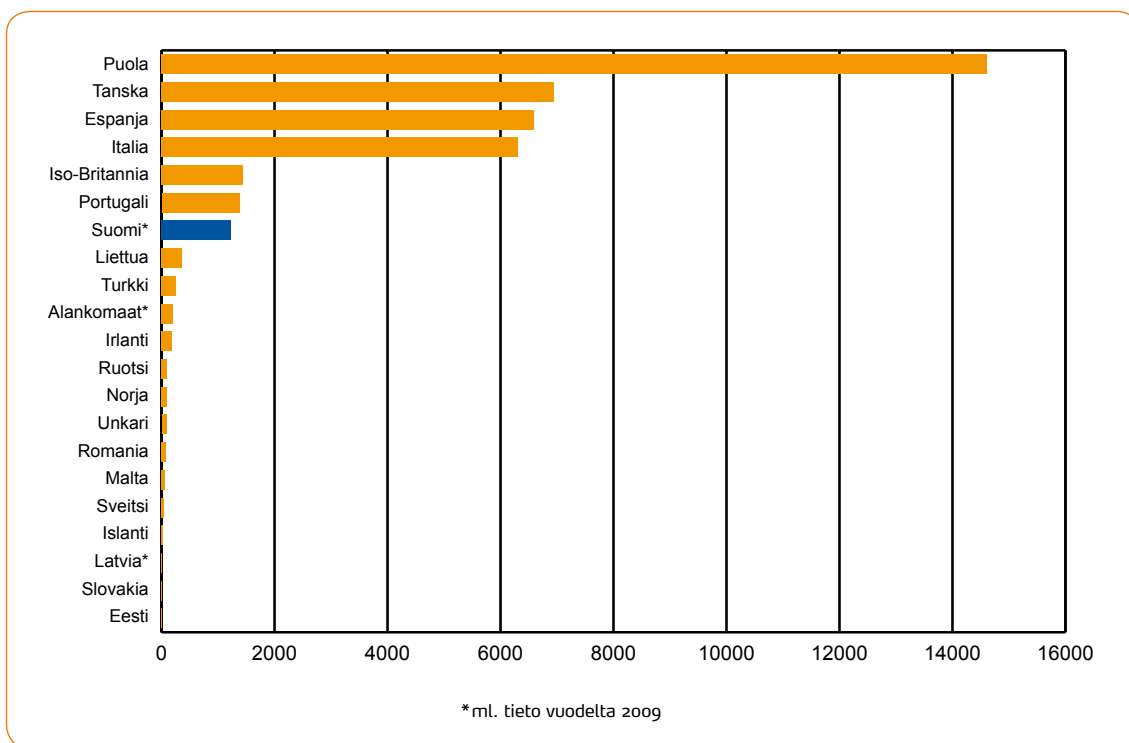
Menetetyt työpäivät tuhatta työllistä kohti keskimäärin 2000–2008

Lähde: Eurostat

¹ Työtaisteluita on perusteltua tarkastella pitemmällä aikavälillä kuin vain yhtenä vuotena, jotta esimerkiksi yksittäiset laajat työtaistelut eivät vaikuttaisi liikaa vertailuun.

Esimerkkejä työtaistelujen yhteismääristä 2000-2008

Esimerkkejä eri Euroopan maiden työtaistelujen yhteismääristä vuosina 2000-2008. Luvut eivät ole suhteutettu maiden kokoon nähden.

Lähde: Eurostat

Suomessa enemmän laittomia lakkoja kuin kilpailijamaissa

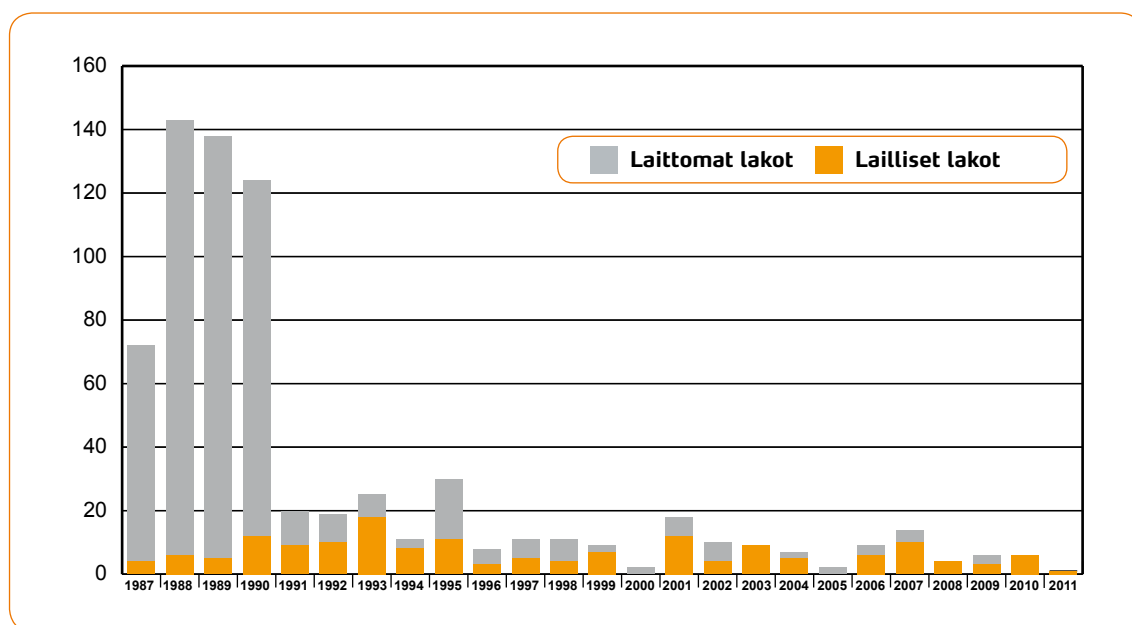
Suomessa laittomien lakkojen osuus on pysynyt jatkuvasti poikkeuksellisen korkeana. Tämä erottuu myös kansainvälisessä vertailussa.

Esimerkiksi Ruotsissa ei ole ollut viimeisen kahden vuoden aikana yhtään laitonta lakkoa. Laittomien lakkojen määrä väheni Ruotsissa

merkittävästi 1990-luvun alussa. Silloin muutettiin lainsäädäntöä, jonka perusteella myös yksittäinen työntekijä voi joutua vahingonkorvausvastuuseen, jos hän ryhtyy laittomaan lakkoon.

Myös esimerkiksi Saksassa laittomia lakkoja on suhteellisesti hyvin vähän.

Lakkojen lukumäärä Ruotsissa

Lähde: Medlingsinstitutet

Työehtosopimuksella sovitaan työrauhasta

Työehtosopimus on työmarkkinajärjestöille tärkeä keino ohjata työsuhteiden sisältöä ja sopia samalla työrauhasta.

Jos työehtosopimusten tulkintaa koskevia erimielisyyksiä ei pystytä sopimaan työehtosopimusten mukaisessa neuvottelumenettelyssä, työtuomioistuin ratkaisee oikeusriidat haastehakemuksen perusteella.

Työmarkkinatoiminta edellyttää toimivaa työmarkkinamekanismia ja työrauhavelvollisuuden noudattamista.

Verkottuneessa taloudessa työrauhahäiriöt aiheuttavat yleensä mittavia vahinkoja myös ulkopuolisille. Näitä ovat muut yritykset ja niiden työntekijät, yritysten asiakkaat sekä suuri yleisö, joilla ei ole mitään mahdollisuuksia vaikuttaa itse kiistaan.

EK:n työtaistelutilasto

Elinkeinoelämän keskusliitto ja sen edeltäjäjärjestöt ovat keränneet tietoja työtaisteluista 1970-luvun alusta lähtien. EK:hon ja sen jäsenliittoihin järjestäytyneillä työnantajilla on ollut vuodesta 1971 alkaen jäsenyyteensä perustuva velvollisuus ilmoittaa työtaisteluista työnantajaliitoilleen. Nämä ovat puolestaan toimittaneet tiedot EK:lle.

EK:n työtaistelutilasto toimii myös Tilastokeskuksen laatimana virallisena työtaistelutilastona yksityisen sektorin osalta.

EK:n työtaistelutilaston piiriin kuuluvat kaikki jäsenyrityksissä toimeenpannut työtaistelut. Sellaisia paikallisia työtaistelutoimia, joista ei aiheudu yrityksille selkeästi menetettyjä työpäiviä, ilmoitetaan tilastoon kuitenkin harvoin. Työtaistelutilasto kattaa siten käytännössä kaikki lakot ja työsulut, mutta ei esimerkiksi kaikkia saartoja tai jarrutuksia. Myös suppeiden lakkojen osalta tilaston kattavuus voi olla jossain määrin puutteellinen. Näin ollen työtaisteluita on todennäköisesti enemmän kuin EK:n työtaistelutilasto kertoo.

Työtaistelutilaston kattavuuden parantamiseksi ja tietosisällön täydentämiseksi työtaistelutilastointia on uudistettu vuoden 2009 alusta. Uusina tietoina kysytään myös tietoja työtaisteluhista sekä työtaistelujen ja työtaistelu-uhkien vaikutuksista.

EK:n työtaistelutilasto ei sisällä järjestäytymättömien työnantajien eikä julkisen sektorin työtaisteluita.

Elinkeinoelämän keskusliitto EK
PL 30 (Eteläranta 10), 00131 Helsinki
Puhelin 09 420 20
Faksi 09 4202 2299
www.ek.fi

Lisätietoja:

Asiantuntija
Tuija Vehviläinen
Puh. 09 4202 2211
tuija.vehvilainen@ek.fi

Raportti internetissä:

www.ek.fi/julkaisut

Ulkoasu: Arja Nyholm, Jumo Oy

Helmikuu 2012